

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 107

Ocak 2023

Editör: Burak Sarı

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Canan Çam Yücel

Web Sorumlusu: Kadir Ahıska, Ramazan Derin

Web Teknik Destek: Burak Sarı

Sosyal Medya Sorumlusu: Dilek Başar Açlan

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@engelsizerisim.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

Youtube: www.youtube.com/channel/UCYxPXyFBI1mOlsPKTcuFafw

İçindekiler

Editörden.....	1
Anormalin Anormali.....	4
Pastayı Kesmek mi Yan Çizmek mi	8
Kendi Alanında Yabancı Olmak	11
Erişilebilirliği Ötelenmiş Engelli Hakları Çalıştayı.....	13
Maker Hareketi.....	16
Altıncı Koşuş	20
Gözlerimi Kapattı	25
He-Man Olasım Var	27

Editörden

Ali Çolak bu sayıda çevirmenlik rozetini Canan Çam Yücel'e teslim etmiş. Kendisi kendi fikirlerini kaleme almaya karar vermiş ve siz de göreceksiniz pek de iyi etmiş. Yazısında ötekilerin, kendi öteki grupları içindeki diğer kimi ötekileri nasıl "normal dışı-anormal" saydıklarını irdeliyor.

Anormalin Anormali - Ali Çolak

Bazen de kendi kendini hiç istemediği ve düşünmediği halde öteliyor insan. Bizi kendimize, karşımızdakine ve tüm topluma görünür ve dahası farkında kılan nedir? Yanıtı NFB yetkililerinden Brook Sexton tarafından yazılan yazıda Canan Çam Yücel'in çevirisiyle arıyoruz.

Pastayı Kesmek mi Yan Çizmek mi? - Canan Çam Yücel

“Ötekileştirme iliklerimize kadar işlemiş” diyoruz her satırda. Çıldırıcı derecede sinir bozucu olanı da bizi en çok tanıdığımızı düşündüğümüz ailemizden gördüğümüz ötekileştirme. Nasıl mı? Ayrıntıları Sevgi Mart Göcen'in yazısında okuyabilirsiniz.

Kendi Alanında Yabancı Olmak - Sevgi Mart Göcen

Geçtiğimiz Kasım ayında İBB tarafından “Yerelde Engelli Hakları Stratejisi” adlı bir çalıştay gerçekleştirilmiş. Düzenlenen bu çalıştayda erişilebilirlik ötelenirse ne olur? Şaka mı dediniz? Yoooo! Gayet ciddiiz. O halde size Nurşen Korkmaz'ın merceğine takılanlara dikkatinizi vermenizi tavsiye ederiz.

Erişilebilirliği Ötelenmiş Engelli Hakları Çalıştayı - Nurşen Korkmaz

Bizim Eylem Yurtsever'in kafasında neler neler varmış meğer. Bazen düşünüyorum da bizim şu “küçük fıçık” diye adlandırdığım, gördüğümde sıkasım gelen Eylem, içindekilerle birlikte boy hesabına çekilse herhalde bir üç metre falan çıkar. Geçer bile belki. Bu sefer de kodlamaya takmış ama yazma ile kodlama arasında kalmış ve Allah'tan yazmayı seçmiş. Kodlamayı seçse ondan neler çıkardı merak da ettiniz değil mi? Detaylar kaçırmayacağınıza emin olduğumuz yazısında.

Maker Hareketi - Eylem Yurtsever

Yazarın ifadesiyle uzun süredir hayatımızın içinde olan ve en temel kullanım şekliyle kişisel asistan uygulamalarında ve görüntü tanıma alanlarında karşımıza çıkan yapay zekaya dayalı bir projesini anlatıyor bu sayıda bize konuk yazarımız Sarper Arıkan.

Bilgiye Akıllı Erişim Platformu ile Bilgiye Organik Erişim - Sarper Arıkan

Editörümüz Burak Sarı bu aralar kitaplardan yürüyor. Eeee! Bir kitap kurduna da bu yaraşır. Yakışıyor da. Bu kez Altıncı Koğuş'u ele almış. Yazarı Anton Çehov. Ortada bir Çehov eseri, değerlendiren Burak Sarı. Bu yazı kaçmaz. Benden de söylemesi.

Altıncı Koğuş - Burak Sarı

Ne tatlıdır önyargıları henüz oturmamış küçük çocukların aklına gelen her şeyi fütursuzca sormaları. Ve ne gıcıkır yanlarındaki büyüklerin onları çekiştirirken susturmaya çalışmaları. Oysa çoğu kör sordukları soruları en doğru biçimde cevaplar hiç rahatsız olmadan. Bundan başka çocukluktan daha tam çıkmamış olan kimilerine önyargılarını oturtanlar arasında bizlerden birileri de yok mu sizce? Yanıtlar bu kez Dilek Başar Açlan'da.

Gözlerimi Kapattı - Dilek Başar Açlan

Alışık Gülcan Altun'un hastane hikayelerine. Yine bir hastane deneyimi okuyacağız kendisinden. Bu seferki biraz farklı ama. Görelim nasılmış?

He-Man Olasım Var - Gülcan Altun

2023'nin ilk sayısında heybemizde bunlar var. Şubat sayısında buluşmak umuduyla.

Anormalin Anormali

Ali olak

ali.f.colak@gmail.com

Sayı: 107, Ocak 2023

Sevgili okurlar,

Okuduğunuz yazının fikri, aslında geçen yılın ocak ayında yaptığımız ‘‘Normal Ne Ayol!’’ seminerinden sonra şekillenmeye başlamıştı fakat nedense pek üstüne dşmemişim. Geçenlerde duyduğum bir hikye, fikirlerimi tekrardan canlandırđı. Hikyeye başlamadan önce bir şeyi hatırlatmak istiyorum, ben ABD’de yaşıyorum. Dolayısıyla vereceğim örnekler o bağlamdan geliyor ancak Türkiye’de ve hatta ABD’de bile farklı şekillerde tezahür etse de aynı problemi görebileceğimizi düşünüyorum.

Geçenlerde Ulusal Körler Federasyonu NFB’nin New York şubesi’nde liderlik rolü olan bir arkadaşım başka birinden duyduğu bir olayı anlattı. NFB’ye katılmayı düşünen bir kadın ve birkaç federasyon yesi beraber yemeğe gitmişler. Siparişlerini verirken, ye olmayı düşünen hanımefendi sipariş ettiği pizzanın mutfakta kesilmesini istemiş. Bunun zerine masadaki federasyon yeleri, ona neden pizzasını kendisinin kesmediğini sormuşlar ve hanımefendinin söylediğine göre bu olaydan sonraki tavırları ve konuşma tarzları değişmeye başlamış.

Maalesef toplum tarafından ‘‘anormaller’’ olarak nitelenen gruplar, buna karşılık bazen belki de bir isyan olarak kendi normallerini oluşturup bazı insanları o normalin dışında bırakmaktan suçlular. Burada kastettiğim bir LGBTİ+nin, bir küre veya bir krn bir LGBT’ye veya bir diğer yeti farklılığından bir gruba olan önyargısı değil. Toplum nasıl insan olunacağına, nasıl yaşanılacaağına karar verme hakkını kendinde gördüğü gibi bizlerden bazıları nasıl kr olunacağını belirleme özgürlüğünü ve onun dışında kalan ya da kendi rızası olmadan bırakılan insanları dışlama hakkını kendinde görüyor. Diğer gruplar için de bu aynı.

NFB’ye ilk katıldığım zamanlarda bazı becerilerim, özellikle bağımsız hareket becerim pek gelişmemişti. Bazen bu konuda daha iyi olan üyelerin yanında kendimi grubun dışındaymış gibi hissettiğim oluyordu. Kimse açıktan bir şey demiyordu ama bazen seslerinde ‘‘Bunu da mı

yapamıyorsun?", gibi bir ton hissediyordum ve bu konuda yalnız değilim. Aslına bakarsanız ben şanslı olanlardanım çünkü baston kullanma ve Braille gibi körcül becerilere yabancı değilim. Sonradan gözlerini kaybedenler veya körlükleri ebeveynleri tarafından inkâr edilip normalleştirilmeye çalışılıp yetişkinliklerinde bunu reddedenler ya da az olan görme kapasiteleri tamamen yok olunca kabullenenler, körlere arasına girdiklerinde her zaman kabul görmüyorlar. Çünkü kendi ellerinde olmasa da körlere dayatılan normalin içinde büyüdüler. Burada elbette körlere baston kullanmaması veya Braille kullanmamasını güzel bir şey olarak kabul etmiyorum ama kendi rızası olmadan bu tür becerilerden mahrum bırakılan birinin yadırganması, bir çeşit normal-anormal ayrımı değil mi?

İşin ilginç, NFB'deki körlere (büyüklüğünden dolayı NFB pek homojen değildir ve bazen birbirine zıt tutumlar bulabilirsiniz) ve NFB'yi radikal olarak bulan körlere arasında bunun tam tersi de mevcut. Bazı gruplar içinde körlere filanca şeyi yapması değil, aksine yapabilmemesi yadırganıyor ve kendi işi olan, körcül becerilerini geliştirmiş körlere radikal veya kibirli olarak yaftalanıyor. NFB'nin bir merkezinde eğitim almış ve engellilik hakkında hak temelli görüşe sahip bir arkadaşım iki yıl önce farklı bir eyalette santral işi buldu ve oraya taşındı. Burada bir not düşmek isterim; bahsettiğim merkez, bağımsız hareket konusundaki eksiklerimden utanmadığım ortamlardan birisiydi, bilmemenin değil öğrenmemenin bir ayıp sayıldığı bir ortamdı. Tahmin edebileceğiniz gibi iş yerinde birçok kör var. Bu körlere çoğunun evlerini temizlemek için bir temizlikçi tayin edilmiş devlet tarafından ve iş yerinde bile telefona bakma dışında herhangi bir iş yapmaları gerekirse (örneğin bilgisayarla bir e-mail yollamak gibi), kör oldukları için bunu yapamayacaklarını iddia edip bunu gören birine yaptırıyorlar. Arkadaşım kendi evini kendisi temizliyor ve bilgisayarda ciddi bir erişilebilirlik sorunu olmadığı sürece kendi işlerini kendisi yapıyor. Bütün bunların iş arkadaşları tarafından yadırgandığını ve kendisinin pek de popüler olmadığını söyledi bana ve ben de kendisine bölgenin NFB şubesiyle bağlantı kurmasını söyledim. Bunun üzerine bana, NFB'nin toplantısına gittiğini ama oradaki körlere merkezde eğitim gördüğü için onu dışladıklarını ve ayağının takılması için önüne nesnelere koyduklarını söyledi. Arkadaşın pek güçlü bir hayal gücü yoktur ve böyle bir şeyi paranoyadan uydurduğunu düşünmüyorum.

Bunun bir benzeri de ABD'deki sağırlar arasında var., Rikki Poynter adında sağır bir Youtuber var. Doğuştan işitme kaybı olmasına rağmen ailesi onu sağır olarak yetiştirmemiş. Çocukluğunda işitmesi, konuşmaları bir derece duyabilmesini sağladığı için idare edebilmiş bir şekilde. Çocukluğunda işaret dili diye bir şeyden haberdar olmadığını söylüyor. Yetişkinliğinde sağırlık hakkında bilgi edinmeye başlayınca bu kimliği ve yıllardır mahrum kaldığı Amerikan işaret dilini benimseyip hayatının bir parçası yapmaya çalışmış. Ancak bu sefer de Sağırlar içinde, konuştuğu için ve işaret dilini ana dili seviyesinde kullanamadığı için onu dışlayanlar ve gerçekten sağır olmadığını söyleyenlerle karşılaşmış. Türkiye'de durum nasıl bilmiyorum ama kendisiyle aynı durumda olan başka sağırlar da benzer şeyleri söylüyor. Özellikle anne ve babaları tarafından Koklear İmplant takılıp da yetişkinliklerinde bunu benimsemeyenler yine aynı problemle karşılaşıyorlar bazı sağırlar arasında.

Ve tabii çok engelliler. Federasyon bu konuda duyarlı olsa da ortopedik engelli ve kör, sağır ve kör olan insanlar maalesef bu topluluklar içinde bazen kabul görmekte zorlanıyorlar.

İşin ilginç, bunun benzeri LGBT bireyler arasında da var. 2006'lı yıllarda, ABD'de LGBT'li Müslümanlardan oluşan Al-Fatiha Vakfı adında bir vakıf hakkında bir makale okumuştum. Vakfın kurucusu Faisal Alam, LGBT'ler arasında dinlerin LGBT'lere karşı görüşüne bir tepki olarak LGBT'lerde de bir din karşıtı tepki olduğunu ve hem LGBT olup hem de dinlerini yaşatmaya çalışan insanların yadırgandığını söylemişti.

Toplum tarafından anormal olarak görünmek, maalesef insanların kendi normallerini yaratıp iki normal arasında anormal bir araf çıkarmalarına engel olamıyor. Kimin neye inandığı veya inanmadığı beni alakadar etmez. Körlerin mümkün olduğunca kendilerine yetinmelerini destekliyorum. Sağır, hatta sağır olmayanların işaret dilini öğrenmesini ve kullanmasını da destekliyorum. Fakat bu tür ideallerin bir normale dönüştürülmesini ve bağımsız hareket ve işaret dili gibi şeylerden mahrum bırakılan kişilerin veya sonradan yeti farklılığı olan kişilerin bir anormal olarak görülmesinin de büyük bir haksızlık olduğunu düşünüyorum. Bu bir hapis değil elbette, bu tür yaklaşımları reddeden ve farklı geçmişten ve gruplardan kişileri içlerine kabul eden gruplar var. Ama anormaller içinde kendi normalliklerini yaratıp bunu bir silah olarak

kullanmaların varlığı, maalesef insanların içinde bulunan normalleştirme saplantısının ne derece yaygın v tehlikeli olduğunu gösteriyor.

Pastayı Kesmek mi Yan Çizmek mi

Yazan: Brook Sexton

Çeviren: Canan Çam Yücel
canancam@gmail.com

Sayı: 107, Ocak 2023

Brook Sexton, Ulusal Körler Federasyonu'nun genç bir lideridir. İnanca giden yolculuğunu samimiyet ve gözü kara bir dürüstlikle paylaşıyor. İşte size anlatmak istedikleri:

“Yardım etmek için ne yapabilirim?” Kilisemin gençleri tarafından düzenlenen yıllık öğretmen takdir yemeğini hazırlamak için yapılması gerekenleri yapmak niyetiyle sordum. Cevap için hazır değildim.

“Güzel, burada bir bıçak var. Pastayı keser misin?”

Böyle durumlarda sık sık sürahileri doldurmam, bir somun ekmeği servis masasına taşımam veya kağıt tabakları ve peçeteleri ayarlamam istenir. Ya da her şeyin kontrol altında olduğu ve burada bir sandalye var; akşam yemeği başlayana kadar otur.

Aklımdan binlerce düşünce geçti: Kim ben mi —kör kadın? Tabii ki ben bir pastayı kesebilirim fakat burada değil! Wow, bu benim tüm yaşamım boyunca istediğim bir şeydi fakat... Benden dokuz ay hiçbir şey yapmamı isteme ve şimdi istiyorsun benim... Hayır, yapamam. Ortalığı karıştırırsam ne olur? Ne yapmalıyım? Neden o görev? Yapabilir miyim?... Yapabilir miyim?...

“Hayır, onu yapabileceğimi gerçekten düşünmüyorum” diye cevapladım. Birden kendimden utandım ve hayal kırıklığına uğradım. Gören birinin yapabileceği her şeyi yapabileceğimi söyleyerek sürekli etrafta dolaşırken burada ben “Hayır” diyordum. Ancak teste tabi tutulduğumda pes ettim ve onların kör insanlar ile ilgili yanılığlarını doğruladım.

Sonunda pastayı kimin kestiğini bilmiyorum fakat o gece insanlara söyleyip durduğum sözlere kendime inanmaya başlamam gerektiğini fark ettim. Konfor alanımdan çıkıp katılmak zorunda kaldım. Ne de olsa, liderlerden biri gibi davranılmak istiyordum —çocuklardan biri gibi değil.

Bu yüzden altı ay sonra aynı kadın bir hizmet projesi için ren geyiği yapmada öncülük etmemi istediğinde, “Evet” dedim. Materyalleri bir araya getirmem, el bezini sabun kabının etrafına nasıl dolayacağımı göstermem, boynuzların nasıl yapıldığını ve gözlerle burnu tamamlanan ren geyiğinin üzerinde nereye yapıştıracağımı açıklamam gerekiyordu. Bu, pastayı kesmek kadar korkutucuydu çünkü bırakın hevesli on genç kızın önünde kullanmayı, daha önce hiç sıcak silikon tabancası kullanmamıştım. “Etkinliğin olduğu gece hastalanarak mı yoksa başka birisinden kızlara projeyi nasıl yapacaklarını öğretmesini isteyerek mi bu projeden çıkmalıyım?” diye düşündüm. Fakat aynı zamanda pasta beni hala rahatsız ediyordu.

Etkinlikten birkaç gün önce kendimi mutfakta yerde oturmuş ren geyiği yaparken buldum. Akşam boyunca, bu sorumluluktan neden kurtulamayacağım konusunda kendimle devam eden bir tartışmam oldu. Projeyi kendi evimin mahremiyetinde başarıyla yaptığım için olumsuz, zavallı çaresiz kör kişi tartışmayı kaybetti ve görevi yerine getireceğimi biliyordum.

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, etkinlik başarılı oldu. Kızlar aşamaları (pek de zor değildiler) anladılar ve biz 100 ren geyiği yaparken herkes sosyalleşti. Kıkırdayarak hem geçmiş Noeller hakkında hikayeler anlattık hem de harika zaman geçirdik. Bu kadar mutlu olmamın sebebinin bir kısmının, sonunda konfor alanından çıkmış olmam olduğunu kimse bilmiyordu.

Kız kardeşim Amber evlendiğinde, düğünden sonra temizliğe yardım etmek benim sorumluluğumdu. Temizliğe yardım edenler kilisemin üyeleri idi ve beni tüm yaşamım boyunca tanıyorlardı. Baston kullanmadığımda, ev işlerine veya projelere yardım etmek yerine insanların beni sandalyeye oturtmalarına izin verdiğimde ve ben kendime inanmadığımda beni tanıdılar. Gençliğimden beri o insanların yanında olmamıştım ve körlerin rekabet edebildiğini öğrenmelerini istiyordum. Bu nedenle çekingen bir şekilde “Yardım etmek için ne yapabilirim?”

diye sormak yerine “Ne yapılması gerekiyor?” diye sordum. Pek çok şeyin yanı sıra resepsiyonun yapıldığı salonu süpürmemiz gerekiyordu.

Süpürgeyi nerede bulacağımı sormama ve bu görevi yerine getirmek için yola çıkmama rağmen nereden başlayacağımdan emin değildim. Yine de bu zor bir görev değildi, yine biraz endişe hissettim. Fakat fark şuydu ki, bu korkunun beni yenmesine izin vermedim. Olumsuz, zavallı, çaresiz kör kişinin tartışmaya katılmasına izin vermedim. O odayı süpürdüm ve konfor alanımın genişlediğini fark ettim.

İster kesilecek bir pasta, ister sergilenecek bir proje veya ister süpürülecek bir salon olsun, sadece bazı şeyleri yapabileceğimi söylememin, hatta onu yapabileceğime inanmamın yeterli olmadığını öğrendim. Davranışlarımla —hem kendime hem de başkalarına— gören akranlarımla rekabet edebileceğimi göstermem çok önemli.

Her gün meydana gelen küçük şeylerin kendime güvenimi oluşturabileceğini veya yok edebileceğini öğrendim. Ve her gün yaptığımız küçük şeyler yavaşça —fakat kesinlikle— toplumların kör insanların yeteneklerine ilişkin algılarını değiştiriyor.

Kendi Alanında Yabancı Olmak

Sevgi Mart Göcen

sevgi.mart@gmail.com

Sayı: 107, Ocak 2023

Merhaba dostlar, hiç kendi alanınızda yabancı olduğunuzu hissettiniz mi? Haydi yoklayalım anıları, eminim ki hepinizin böyle bir durumla karşılaşmışlığı vardır.

Evinizde güzel bir akşam yemeği hazırladınız. Masanız neredeyse tamam ve konuklarınız gelmeye başladı. Bir anda kendinizi o eve misafir gelmiş gibi hissettiniz mi? Tüm mutfağınızın kontrolünün sizden çıktığını, her şeyin etraftaki görenlere sorulup o görenlerin de tıpkı ev sahibiymiş gibi davrandıkları ve sizin fikrinizi sormadan herkesi yönlendirmeye başladıkları, böylece yok sayıldığınızı düşündüğünüz oldu mu?

Çocuğunuzun bir ihtiyacı olduğunda, sizin o çocukla bir ilginiz yokmuş; annesi veya babası değilmişsiniz gibi bir kenarda bırakılıp etrafınızdaki görenlere söylendiği zaman, “Burnu aktı, siliver.” “Altı kirlenmiş, değiştiriver.” “Su istiyor herhalde, içiriver.” “Çorbasını ya da yemeğini yediriver.” “Şuna baksana, ağlıyor.” Bu gibi Durumlarda varlığınız nerelerde dolaşiyor? Kendi anne ya da babalığı için saygı bekleyen Sayın “Normal” bu davranışlarıyla benim anne ya da babalığımı çocuğumun gözünde nerelere düşürdüğünü hiç düşünüyor musun?

Yine evinize kalmaya gelen aile büyükleriniz sizin yanınızdaki görenlere, “Bir kahve yap, içelim.” “Peçeteler nerede?” “Çay koydun mu?” “Şu getirdiklerimi bir yere kaldırır” dediğinde neler hissediyorsunuz?

Evinizde damlayan bir musluk ya da yerinden çıkan bir askı için yine evinize gelen aile büyükleri aralarında işaretleşerek konuşup kararlar aldıklarında ve sizin o evle hiçbir ilginiz yokmuş gibi tamir yapmaya başladıklarında, “Tamam işte size bir ev açtık. Kendi başınıza kalmanıza da izin verdik. Ama bu evin asıl sahibi biziz ve bu evle ilgili kararları da biz veririz. Öyle evde kalmanıza izin verdik diye evin sahibi siz oldunuz sanmayın” hissi size de geliyor mu?

Peki tüm bunları yapanlar sizin anneniz, babanız, diğer aile bireylerinizse; sizi tanıyan, sözde göklere çıkararak, her şeyin üstesinden gelebileceğinizi savunan bireylerse; onlarla nasıl mücadele edilir? Yaptıklarının yanlış olduğu, o çocuğun annesi veya babasının siz olduğunuz, o evin sizin eviniz olduğu ve hakkında verilmesi gereken kararları sizin vermeniz gerektiği nasıl anlatılır? Davranışlarınızla kontrolü geri almak, çocuğunuzla talimat verilen görenden önce ilgilenmek, defalarca konuşmak, ses yükseltmek, kavga etmek denenmiş ama bir sonuç alınamamışsa izlenecek yol nedir?

Siz kendini “normal” olarak niteleyenler, çevrenizdeki yeti farkı bulunan bireyleri aptal yerine koymaktan vazgeçmelisiniz. Kendinizi çok zeki sansanız da bizim zekamızla alay eder gibi davransanız da işaretlerle konuşup anlamayacağımızı düşünseniz de bir şey yapılacağı zaman, “Ay kırılmasın, hadi şu iş zararsız, vereyim de oyalansın” tarzında davransanız ve bizi atlattığınızı düşünseniz de biz sadece farklı yetilerimizi farklı yöntemlerle kullanıyoruz. Onun dışında etrafımızda çevirdiğiniz tüm numaraların, bizi yok sayma tavırlarınızın ve yetişkin bireyler olmamıza rağmen çocukmuşuz gibi oyalamaya çalıştığının farkındayız. Bizlerin de bir hayatı, kendi kararları, düşünceleri, algıları, beklentileri ve en önemlisi saygınlığı olduğunu unutmamalı; davranışlarınızı ona göre şekillendirmelisiniz.

Siz aile çevremiz, en başta sizler, bizim varlığımıza, kişiliğimize, yaşam tarzımıza saygı göstermezseniz toplumdaki önyargı bariyerini aşmak katlanarak zorlaşacaktır. Çünkü sizler bizi en iyi tanıyan insanlarsınız. Önümüze set koymak yerine bizimle mücadeleyi omuzlamaya çağırıyoruz sizleri.

Erişilebilirliği Ötelenmiş Engelli Hakları Çalıştayı

Nurşen Korkmaz

nsunarkorkmaz@gmail.com

Sayı: 107, Ocak 2023

Geçtiğimiz Kasım ayında İBB İstanbul Planlama Ajansı tarafından “Yerelde Engelli Hakları Stratejisi” başlıklı bir çalıştay gerçekleştirildi. Çalıştaya Engelsiz Erişim Derneği’ni temsilen ben katıldım. Bu yazımda çalıştaya dair izlenimlerimi paylaşmak istiyorum.

Öncelikle belirteyim ki çalıştayın yapıldığı alan toplu taşıma ile kolayca ulaşılabilen bir yerdeydi. Ayrıca çalıştay öncesi bize gönderilen davet mailinde alana toplu taşıma ve kendi aracımızla nasıl ulaşabileceğimizin bilgisi detaylı olarak verilmişti. Etkinlik boyunca bize eşlik etmesi için çeşitli üniversitelerden gönüllü öğrenciler görevlendirilmişti. Bu öğrenciler etkinliğin yapıldığı bahçede bizi karşıladı. Bu güzel bir uygulamaydı. Çünkü hiç bilmediğimiz bir alanda yemek ve içecek servisinin yapıldığı alanları ya da tuvalet vb. yerleri bulmada zorlanabiliyoruz. Kayıt yaptırıp masalara ayrıldıktan sonra çalıştay biraz gecikmeli de olsa açılış konuşmaları ile başladı. Konuşmacılar öncelikle kendilerini betimleyerek sözlerine başladılar. Bu güzel bir uygulamaydı ancak ben salonu da betimlemelerini beklemiştim. Neyse ki bana eşlik eden öğrenci arkadaştan salonu betimlemesini etkinlik öncesinde istemiştim. Yeri gelmişken söyleyeyim, salonda erişilebilirliğe dair herhangi bir düzenlemeye rastlamadım. Masa numaraları bile erişilebilir biçimde yazılmamıştı.

Açılış konuşmalarının ardından bir belgesel gösterimi oldu ve videoda sesli betimleme yoktu. Bu büyük bir eksiklikti. Üstelik belgesele ayrılan süre çok uzundu. Sonrasında İBB Engelliler Şube Müdürlüğü’nden bir yetkili, çalışmalarını hakkında bilgi verdi. Daha sonra da İBB Erişilebilirlik Hizmetleri Birimi’nden bir yetkili, belediyenin erişilebilirlik hizmetleri hakkında bir sunum yaptı. Erişilebilirlik çalışmaları kapsamında çizdiği çerçeve ve sunulan hizmetler o kadar kusursuzdu ki İstanbul’da yaşamasam kesin 100 üzerinden 100 puan verirdim. Anlatılanları ve yaşananları dinleyince sadece gülüp geçtim ama bulduğum ilk fırsatta mutlaka bu eleştirimi kendilerine iletmenin yollarını arayacaktım. Öyle de yaptım ve verilen ilk arada konuşmayı yapan kişiyi bulup çizdikleri tablonun hiç de anlatıldığı gibi olmadığını söyleyip

birkaç örnekle somutlaştırmaya çalıştım. Eğer bu fırsatı bulamasaydım, içim rahat etmeyecekti. Çünkü anlatılanları yutmadığımızı yüzlerine karşı söylemek beni çok rahatlatmıştı. Kem küm etse de söylediklerime pek itiraz edemedi, zaten itiraz edecekleri bir durum da yoktu ya.

Daha sonra yuvarlak masa tartışmalarına geçildi. Ben “güvenlik” konulu masada görevliydim. Toplam sekiz masa vardı ve bu masalarda hangi konular üzerinde tartışmalar yapılacağına bilgisi önceden verilmedi. Sonradan öğrendiğime göre “eğitim, erişilebilirlik ve ulaşım” gibi başlıklar varmış. “Ulaşım” başlığında tartışmayı çok isterdim. Hem neden bize bu konu başlıkları davet mailinde iletilmedi ki? Ya da kayıt esnasında da bunlardan söz edilebilirdi. Bu da bence önemli bir eksiklikti. Neyse ben masama döneyim. Çeşitli sivil toplum kuruluşlarından gelen temsilciler vardı. Olabildiğince farklı alanlara ulaşmaya çalışmışlar ve davet etmişler. Mesela bizim masada işitme engelliler, otistikler, fiziksel engelliler, göçmenler ve şu an aklıma gelmeyen farklı kurumlardan temsilciler vardı. “Güvenlik” konusunu farklı başlıklar altında olabildiğince tartıştık. Güzel de bir tartışma oldu ama keşke süre daha uzun olsaydı. 45 Dakikalık bir süremiz vardı ve tabii ki yetmedi. Sonrasında yemek arası verildi.

Yemek yenilen alanda da erişilebilirlik anlamında hiçbir düzenleme yapılmamıştı. Tamamen yardım odaklı bir yemek düzeni vardı. Bize eşlik eden öğrencinin bizim masamıza oturup yemeğimizi getirmesi biçiminde kurgulanmıştı. Ne de olsa erişilebilirlik çalışmalarını dört dörtlüktü değil mi? Şimdi ben bu eleştirimle belediyenin kusursuz erişilebilirlik çalışmalarını yine mi yeriyorum ne? Neyse devam edeyim. Yemek sonrası yine masalarımıza döndük. Bu defa önceki oturumda saptamaya çalıştığımız sorunlara çözüm önerileri aradık. Herkes kendi alanı doğrultusunda çözüm önerilerini sunmaya çalıştı. Bu bölümde de konuşulacak çok şey vardı ama yine zaman yeterli değildi. Keşke açılış konuşmaları o kadar uzun sürmeseydi de yuvarlak masa çalışmalarına daha fazla zaman ayrılırdı. Bu oturumun ardından masa sunumları yapıldı. Ben bu bölümün tamamını takip edemedim. Çünkü ayrılmam gerekiyordu. Sadece üç masanın sunumunu dinleyip davet ettikleri için teşekkür ettim ve ayrıldım.

Genel olarak verimli bir çalıştay oldu ancak bu tür çalıştayların daha sık yapılması gerektiğini düşünüyorum. Erişilebilirlik düzenlemelerine gerekli önem verilmemişti. Pek çok şey

hak temelli değil, yardım odaklıydı. Konunun öznesi engelliler olmasına rağmen erişilebilirlik bu denli ötelendiyse, diğer etkinlikler ne kadar erişilebilirdir, artık siz düşünün.

Maker Hareketi

Eylem Yurtsever

eylemyurtsever@gmail.com

Sayı: 107, Ocak 2023

İnsan alet kullanmaya başladığı andan itibaren gelişti. O andan itibaren artık bambaşka şekilde evrimleşmişti. Bu gelişme bambaşka bir şey daha getirdi. Uzmanlık alanları... Bir taş bıçak yapmak için keskinleştirmek sabır işiydi. Bu sabrı gösteren, bunu yapmak isteyen yetenekli insanlar çıktı. Sonra taştan metale geçildi ve ustalık çok daha önem kazandı. Doğal olarak bu alet yapımcılarına bağımlılığımız arttı. Sonra araçlar araya girdi ve olay biraz daha ekonomikleşti.

Her şey ondan sonra hızlanıp aynı zamanda da yavaşladı. Artık aletlerin icadı, çoğaltılması bile bir sürü şeye bağlı olmuştu. Gerçi şimdi bile bu tam olarak değişmiş sayılmaz ama bu zamanlarda çok büyük bir değişim başladı. Tabii ki maker hareketinden bahsediyorum. Üç boyutlu yazıcılar, elektronik devre kartları ve kitleri, sensör setleri ve tabii açık kaynak kod kütüphaneleri çıktı ve her şey değişiverdi.

Ben programlama konusunda çok hevesli olsam da yazmak ve kodlamak arasında kendimi bölmek için yeterli sebep bulamadığımdan ve kodlamaktansa yazmaya ağırlık verebildiğimden, üzülerek söylüyorum enerjim şimdilik ancak buna yetebildiğinden kodlama yapmak konusunda çok az bir deneyime sahibim. Bilgi bu konuda deneyimden çok daha önemsiz olduğundan, ondan hiç bahsetmeyeceğim bile.

Kodlamaya eğilmeye karar verdiğimde hayal ettiğim ilk şey devrelerle yani elektronikle kodlamayı birleştirebilmek ve bir şeyler yapmaktı. Kendim için bir şeyler yapmak. Çünkü firmalardan satın alacağım ürünler pahalı ve daha kötüsü işimi yeterince göremiyordu. Çok basit şeyler yaparak onları işimi görebilir hâle getirebilirim diye hayal ediyordum. Ardından sırf meraktan elektronik devre hazırlamanın mantığıyla, sonra Arduino ve benzeri yapılarla ilgili videolar dinlemeye başladım. Bu yapılar bir beyinden ve devre kartlarının, güç kaynağının ya da buna benzer elemanların gireceği çeşitli soketlerden oluşuyor. Beyne kodlamayla ne yapacağı söylendiğinde, o da sensör ve benzeri şeyleri çalıştırarak ondan istediğimiz şeyi yapıyor. Bir şeyi

sesli yapmak için “buzzer” adlı bir devre elemanını lehimlemek yetiyor. Işıklı yapmak için bir led, ekranlı olmasını istiyorsak bir ekran, düğme... Her şey ayrı satılıyor. Yaptığımız bu ürünü iyi bir şekilde tasarladığımız üç boyutlu yazıdan çıkarılmış bir kutuyla koruduğumuzda, bir teknoloji mağazasında satılan ürün kadar iyi bir şey yapmış olabilmemiz mümkün. Hem bu kez tamamen bizim istediğimiz gibi olabilir. Tabii ki mantıklı isteklerimiz varsa.

Neden kendi ürünümüzü yapmak isteyelim? Diyelim ki görmüyoruz ama kodlama biliyoruz. Devre kurmayı bilsek, maker olmayı öğrensek, ölçü aletlerini de kullanabilecek kadar erişilebilir hâle getirsek... Bir Braille ekranın hücrelerini yani harfler değiştikçe inip çıkan pinlerini satın aldığımızda ya da yaptığımızda, lego ile Braille printer yapan insanlar var, maliyetimizin satın aldığımız aynı parayla eşit olabileceğini düşünüyor musunuz?

Tipik bir açık kaynak Arduino Kütüphanesi’nde bile görmeyenler için elektronik baston kodları paylaşılıyor. Yapmamız gereken tek şey bu kodları kontrol edip isteklerimize göre güncelleştirerek adamakıllı bir tasarımla yapılmış bir üç boyutlu yazıcıdan çıkmış bir kılıf, artık sert silikonlar var. Bir tek baston için yetmez mi?

Bir fizyoterapist olan arkadaşım Hüseyin Gedik, kendisi de hiç görmüyor, ile portakal uçtan bir boy küçük bir baston ucu yaptık. Maliyeti de inanılmaz düşük. Doları düşünecek olursanız...

Bunları yazmamın amacı şu:

Ben birkaç kere görmeyenler için maker kursu oluşturmayı proje yazmaktan ya da bu konuda çalışmaktan hiç anlamayan biri olarak etrafımda bunu yapabileceğini düşündüğüm insanlara önersem de pek sonuç alamamıştım. Belki bu yazıyı okuyan sizlere ilham vermiş olurum da sizler bir şeyler yapmayı düşünür, benim aksime yaparsınız.

Bilgiye Akıllı Erişim Platformu ile Bilgiye Organik Erişim

Sarper Arıkan

sarperarikan@gmail.com

Sayı: 107, Ocak 2023

Merhaba sevgili okurlar.

Son zamanlarda yapay zekanın yaşamımıza neler sunacağına dair harika örneklerle karşılaşılıyor. Hem bir geliştirici olarak hem de standart bir kullanıcı gözüyle teknolojinin bu alanında yaşanan gelişmeler ile ufkumun her zamankinden daha fazla açıldığını söyleyebilirim.

Aslında yapay zeka kavramı ve uygulamaları bizim uzun süredir içerisinde deneyimlediğimiz bir süreç. Öyle ki, en temel kullanım şekliyle kişisel asistan uygulamalarında ve görüntü tanıma alanlarında karşımıza çıkmıştı. Ancak bu uygulama yapılarına baktığımızda daha yapılandırılmış bir yapay zeka sisteminden söz edebiliyoruz. Günümüzde ise daha organik ve elde ettiği veri kümelerinden çıkarımlarda bulunan sistemleri konuşuyoruz.

İşte kendimin de geliştirmiş olduğu bilgiye erişimde yapay zeka altyapısı bu mantığın üzerine şekilleniyor. “Peki ben nasıl bir altyapıda projemi şekillendirdim?” hemen açıklamış olayım:

Öncelikle Open AI Vakfı'nın uzun süredir geliştiricilere sunduğu ve kendilerinin de bir teknoloji demosu olarak deneyimlemeye izin verdiği bir dil işleme altyapısı bulunuyor. sizler de derseniz [GPT-ChatBot](#) adresinden Google hesabınızla oturum açarak deneyebilirsiniz.

Sonrasında ise kullandığım sunucu taraflı dile yapay zeka geliştirme arayüzünü entegre ederek ai.sarperarikan.net projemde kullandım. “Peki, bu projede neler sunuluyor” kısmını biraz açıklayayım:

Farklı alanlarda bilgiler öğrenebileceğiniz bir yapıyı ifade ediyor oluşturduğum platform. Siz açılan sayfada zengin metin alanına sorunuzu yazıyorsunuz ve organik olarak size dönüş veriyor. Ayrıca “uygulama” menüsünden kategorize edilmiş başlıklarda bilgi sorgulamaları yapabiliyorsunuz. Temelde “genel kültür, yeme-içme, bilişim, nasıl yapılır” gibi ana başlıklarda bilgiler edinebiliyorsunuz ve öğrendiğiniz bilgileri e-posta ile gönderebiliyorsunuz. Derseniz sosyal medya üzerinden paylaşabiliyor veya kopyalayabiliyorsunuz. Ayrıca çıkan sonucu sayfanın başında bir uyarı içinde alabildiğiniz gibi “h”

harfiyle gönderilen yanıt başlığı altında öğrenebiliyorsunuz. Kısaca işlem adımlarını aktarmam gerekirse herhangi bir kategoriye menüden giriş yaptıktan sonra:

- İlgili metin alanına “e” harfiyle erişim sağlayın.
- Hemen altında çoklu seçim kutusundan vereceğiniz detaya ek olarak yapılandırılmış soruları sorgunuza dahil edin.
- Sonucun size dönmesini uyarı çıkana kadar bekleyin.
- Son aşamada ise çıkan sonucu başlık düzeyinde odaklanarak okuyabilirsiniz.

Sonuç olarak, web teknolojilerinin ilk hallerinden günümüze gelinen noktada artık daha organik içerikler ile karşılaşabileceğiz ve insan ve yazılım etkileşiminde daha akılcı çıktılarla çalışabileceğiz gibi görünüyor.

Altıncı Koğuş

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

Sayı: 107, Ocak 2023

“Hastanenin avlusunda dulavrat otlarının, ısırganların ve yaban kenevirlerinin meydana getirdiği koca bir ormanla çevrili küçük bir pavyon vardır. Bu pavyonun çatısı paslanmış, bacası yarı yarıya yıkılmış, antresinin çürümüş basamaklarında otlar fişkırmış ve sıvalarından ancak izler kalmıştır. Pavyonun ön yüzü hastaneye; arka yüzü ise üzerine çiviler çakılmış gri renkli tahta perdeyle hastaneden ayrılan tarlaya bakar. Sivri uçları yukarıya dönük bu çivilerin, bu tahta perdenin ve pavyonun kendisinin biz de yalnız hastane ve hapisane binalarında görülebilen o kendine özgü kasvetli ve uğursuz bir görünüşü vardır.”

İnsanın tüylerini diken diken eden bir manzara değil mi? Yıllardır şehirlerin dışına itilenlerin, uğursuz sayılanların, işe yaramaz görülenlerin, delilerin, itiraz edenlerin içerisine hapsedildiği bir manzara. İnsanın dehşet bir çürümüşlükle, başka insanlar üzerinde uyguladığı korkunç vahşet. “Altıncı Koğuş” Çehov’un bir deliler hastanesinde geçen felsefi, psikolojik öyküsü. Deliliği, kapatılmayı sistemi en ince ayrıntısına kadar sorgulatacak ve insanı etiyle kemiğiyle ondan nefret ettirecek bir çalışma. Öyle ki Lenin “Kendimi oraya kapatılmış hissettim. Altıncı Koğuş beni devrimci yaptı” demiştir. Özellikle kapitalizm çağında delilerin, zararlı görülenlerin hatta aylıkların bile kapatılması genel bir politika haline gelmiştir. “Altıncı Koğuş” Çarlık Rusya’sından bir öyküdür ama bu öykü dünyanın her yerinde aynıdır. Michel Foucault “Deliliğin Tarihi” kitabında şöyle anlatır: “Delilik XVII. yüzyılın ortasından itibaren bu kapatma alanına ve burayı onun doğal yeri olarak işaret eden harekete bağlı olmuştur. Olayları en basit formülleri içinde ele alalım çünkü aklından zoru olanların kapatılmaları klasik delilik deneyi içindeki en göze görünür yapıdır ve çünkü bu deney Avrupa kültürü içinde ortadan kalktığında rezaletin merkezini bu kapatma oluşturacaktır. Onları çırılçıplak, paçavralara sarınmış, uzandıkları taş döşemenin soğuk neminden korunmak için samandan başka bir şeyleri olmadığı halde gördüm. Onların gayet kaba bir şekilde beslendiklerini, nefes alacak havalarının, susuzluklarını giderecek sularının ve yaşamaları için gereken en zorunlu şeylerinin bile olmadığını gördüm. Onların gerçek zindancılara teslim edilmiş olduklarını, bunların vahşi

gözetimlerine terk edilmiş olduklarını gördüm. Onların dar, iğrenç, havasız, ışıksız aralıklara tıkıldıklarını, içine yırtıcı hayvanların bile konulmayacağı ve hükümetin lüksünün başkentlerde büyük harcamalarla idame ettirdiği mezar gibi yerlere kapatıldıklarını gördüm.”

“Altıncı Koğuş” tam da yukarıdaki anlatıma uyan bir yer. Pisliğin, şiddetin, insan onurunun ayaklar altına alınmasının uygulama merkezi. Sahalin Adası’nda karşılaştıklarının Çehov’a bu öyküyü yazdırdığını düşünüyorum.

Şiddet

“Nikita surata, göğse, sırtta, kısacası nereye rast gelirse oraya vurur; böyle yapılmazsa burada düzenin sağlanamayacağına inanır.”

Nikita, hayattaki tek becerisi yumruğunu acımasızca kullanmak olan ve bu yeteneğini kullanarak kendini var eden emekli bir asker. Tıpkı hala bakım merkezlerinde insanlara şiddet uygulayan, kötü davranan bakıcı görünümlü işkenceciler gibi. Kapatılma, uzun yıllardır kullanılan bir yöntem ve insanlık dışı metotları değişmiyor. Tutukevleri ve bakımevleri bugün bile Sahalin Adası’ndaki gibi kötü koşullara sahip ve ne yazık ki “Altıncı Koğuş” bugün de güncel. Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’ndeki insanlık dışı koşulların sosyal medyaya yansımalarının ardından “Ne oluyor?” sorusu toplumda yükseldi ama mırıltı şeklinde. Ağız dolusu “Ne oluyor?” demeyi öğrenemediğimiz için sürdürmekte olan. Hatta şiddetin dozajı arttı. Önce otistik Sinan’ın bakımevinde maruz bırakıldığı şiddet ve korkunç koşullar gündeme geldi. Toplumsal tepkiye rağmen değişen bir şey olmadı. “Bir şeylerin değişmesi için ölüm mü olması gerek?” diye haklı serzenişler oldu. Maalesef ölüm de oldu. Bir bakım evinde günümüz Nikitalarından birisi, otistik bir genci vahşi bir şekilde katletti. Şu çağda bakım evinden başka çözüm üretemeyenler, o bakım evlerinin “Altıncı Koğuş”a dönüşmesini de engellemek için hiçbir şey yapmıyor. İşte çarpıcı iki örnek. “Altıncı Koğuş”tan: “Onun temizliğine bakan Nikita, yumruklarına acımadan, olanca gücüyle, fena halde döverdi.” Günümüz Türkiye’sinden: “Bütün insani özelliklerini yitirmiş bir yaratık, otistik bir gencin üzerine oturarak onu boğuyor. “Altıncı

Koşu” Çarlık Rusya’sındaki yaşamın bir yansımasıydı. Diğer örneği yorumlamayı okuyucuya bırakıyorum.

Baskı ve Kaygı

Sürekli cezalandırılma korkusunun insana nasıl bir zarar verdiğinin çarpıcı bir örneğini İvan Dimitriç’in başına gelenlerden gözlemlemek mümkün.

“Evinde bütün gün mahkumlar ve silahlı jandarmalar aklından çıkmadı, anlaşılması olanaksız bir üzüntü onu okumaktan ve aklını başına toplamaktan alıkoydu. Akşam olunca odasında ışık yakmadı. Geceleyince uyumadı; hep kendisini gelip tutuklayabileceklerini, ellerine kelepçe vurabileceklerini ve hapisaneye götürebileceklerini düşündü. Herhangi bir suç işlediğini hatırlamıyordu; ileride de asla hiç kimseyi öldürmeyeceğine, yangın çıkarmayacağına, hırsızlık etmeyeceğine söz verebilirdi; ama istemeyerek, kazara bir suç işlemek, bir iftiraya uğramak, sonunda adli bir hatanın kurbanı olmak güç bir şey miydi? Eski bir halk deyişi, dilenci torbasıyla hapisanenin tövbe tutmadığını söyler. Bugünkü adalet mekanizmasına göre adli bir hata işlemek çok mümkündür ve bunda şaşılacak bir yan da yoktur. Başkalarının acısıyla iş ve görev ilişkileri olan örneğin, yargıç, polis, doktor gibi insanlar zamanla ve alışkanlıkla öylesine pişerler ki isteseler bile müşterilerine biçimsel bir davranıştan daha başka türlüünü gösteremezler. Onların bu bakımdan, avluda koyunları ve danaları kesip de kanlarının aktığını fark etmeyen bir mujikten zerre kadar farkları yoktur.”

Her anları izlenen, kaşın üzerindeki gözün suça dönüştüğü günümüz insanının kaygı durumuyla ne kadar benzer değil mi? Çehov’un bunu 19. yüzyılda gözlemlediği deha ile ondan yaklaşık yüz elli yıl sonra insanlığın bu kaygıdan kurtulmak yerine dibine gömülmesindeki çelişki düşündürücü değil mi?

Delilik

Deliliğin tarih boyunca farklı tanımlamaları olmuştur. Büyücülükle, bilgelikle, aşkla özdeşleştirildiği olmuştur. Hatta toplumun genel düzeyinin üzerinde bilgi sahibi olmak ya da

aykırı olmak, deliliğin bir parçası sayılmış. Bir nevi kıskançlık gibi düşünüyorum. Michel Foucault'tan yaptığım şu alıntı bu fikrimi güçlendirdi: "Bilgelik tıpkı diğer değerli maddeler gibi toprağın bağrından çekilip alınmalıdır. Bu kadar ulaşılmaz ve bu kadar korkunç olan bu bilgiyi, deli masum budalalığı içinde elinde tutmaktadır. Oysa mantıklı ve bilge insan bu bilginin ancak bazı parçalarını fark edebilirken bu daha da kaygılandırıcıdır."

Genellikle deliliği "gerçeklikle bağın kopması" ile de tanımlarlar. Oysa Doktor Andrey Nefimiç ile İvan Dimitriç'in arasındaki diyaloglar, tevekkül içerisinde kendisine dayatılan kaderi kabullenip ona inanan yığınların "normal" sayılmasındaki ironiyi gözler önüne seriyor. İvan Dimitriç: "Kasabada yaşamak can sıkıcıdır; toplum yüksek çıkarlardan yoksundur, sadece zorbalıkla, kaba bir sefahatle ve ikiyüzlülükle çeşitlendirilmiş sıkıcı ve anlamsız bir yaşayış sürmektedir. Namussuzların karnı tok, sırtı pektir; namuslu insanlar ise bir lokma ekmeğe muhtaçtır. Okul gereklidir, dürüst eğilimli, yerel bir gazete gereklidir, tiyatro, okuma salonları ve aydın güçlerin birleşmesi gereklidir. Toplumun bilinçli bir hale gelmesi, tüyelerinin ürpermesi gerekir."

Burayı okuyunca Dimitriç ile geçirmek isteyeceği zamanı, her gün saçma sapan şeylere inanan onlarca insanla görüşmeye yeğleyesi geliyor insanın. Hatta şu cümleler bir tokat gibi patlıyor: "Ben zararlı bir davaya hizmet ediyorum ve aldattığım insanlardan aylık alıyorum; ben namuslu değilim. Ama kendi başıma ben hiçbir şey değilim. Ancak kaçınılmaz toplumsal kötülüğün bir parçasıyım. Bütün ilçe memurları zararlı kimselerdir ve boşu boşuna aylık almaktadır. Demek ki kendi namussuzluğumdan sorumlu olan ben değilim." Tevekkül içerisinde yaşananları kabullenen Stoacı Yefimiç'e karşı adeta bilinci dile getiriyor. İvan Dimitriç asık bir suratla: "Sizin Diyojen'iniz bir budaladan başka bir şey değildi," dedi ve birdenbire öfkelenerek yerinden fırladı. "Bana Diyojen'den ve anlayıştan ne diye söz ediyorsunuz? Ben yaşamı seviyorum, hem de büyük bir tutkuyla seviyorum! Bende itisaf manisi var; acı verici sürekli bir korku çekiyorum. Ama bazı anlar olur ki beni şiddetli bir yaşama tutkusu sarar. O zaman delirmekten korkarım. İçimde öylesine bir yaşama isteği var ki..." Heyecanlanmış bir halde odanın içinde birkaç tur attı; sonra sesini alçaltarak şunları söyledi: "Hayallere daldığım zaman, hayaletler beni ziyaret eder. Birtakım insanlar yanıma gelir; kulağıma sesler, müzik sesleri çalınır. Bilmediğim, tanımadığım birtakım ormanlarda, deniz kıyılarında dolaşıyormuşum gibi

olurum. Canım öylesine yaşama karışmak, öylesine tasalanmak ister ki... Kuzum, ortalıkta ne gibi yenilikler var, anlatsanıza. Neler olup bitiyor? Biliyorum, evet! Organik dokuya gelince, eğer o canlı ise her türlü kışkırtmalara karşı tepki göstermesi gerekir. İşte ben de tepki gösteriyorum.”

Son Söz

Kitabın tümünü alıntılasam tatmin olmazdım sanırım. Sevgili @a_normal_norm arkadaş, Çehov’un kapalı hastane sisteminin sakıncalarına günümüz psikiyatrlarından daha iyi baktığını söylemişti. Gerçekten 19. yüzyılda, olabildiğince sağlamlılığında arınmış bir yazar dünyaya değer. Dr. Andrey Yefiniç’in bu sohbetler nedeniyle bir anda “anormal” kabul edilmesi ve yolunun Altıncı Koğuş’a düşmesi, doktorken bir anda Nikita’nın yumruğuyla can veren bir deliye dönüşmesi, zeminin ne kadar kaygan olduğunu göstermiyor mu? Toplumun bizi “normal”den “anormal”e dönüştürmesi an meselesi değil mi? Çehov’un edebi ve zihinsel derinliğini selamlayarak, Altıncı Koğuşların tarihe gömülmesi umuduyla sonlandırayım anlatımımı. Bir gün mutlaka...

Gözlerimi Kapattı

Dilek Başar Açlan

dilek.basar55@gmail.com

Sayı: 107, Ocak 2023

2023 yılından herkese selamlar.

Geçenlerde iş yerinde başka bir odada çalışan arkadaşımı aradım. Telefonu arkadaşımın kızı açtı. Daha önceleri giriş çıkışlarda karşılaştığımız için beni aslında tanıyordu. Telefonda kim olduğumu çıkarmadığı için ilk defa tanışıyor muyuz gibi sohbet etmeye başladık. Arkadaşımın kızı yaklaşık 10 yaşlarında. Bilmiyorum kaç dakika konuşmuşuzdur ama epey bir sürdü muhabbetimiz. Ona beni tanıdığını ve gördüğünde kim olduğumu hemen çıkaracağını söyledim. Tabii bizim kız çok merak etti beni. Eline kağıt kalem alıp ona kendimi tarif etmemi istedi. Resmimi çizmeye başladı. Beyaz tenli, siyah saçlı ve görme engelli olduğumu söyledim. “Tamam o zaman orayı kapatıyorum” demesin mi? Çok merak edip gözlerimi neden kapattığını sordum. “Benim gördüğüm görme engelliler gözlük takıyordu. Ben de o yüzden gözünü gözlükle kapattım” dedi. “Beni hatırladın mı?” diye sordum. “Evet, hatırladım” dedi. “Ama ben gözlük takmıyorum ve her görmeyen kişi gözlük takmaz” dedim. Bugüne kadar kaç tane kör görmüştür hayatında bilmiyorum. “Kör” deyince kafasında ne canlandığını çok merak ettim. Körlükten bahsetmeye başladım. Körlüğün bir eksiklik değil farklılık olduğunu tam anlatıyordum ki “Boş ver, takma kafana böyle şeyleri” demesin mi? Vallahi ağzım açık kalakaldı o an. Normalde bunu büyük birisi yapsaydı, onu çok kötü tersleyebilirdim, “Ben ne anlatıyorum, sen ne diyorsun” diye. Tabii ki o daha bir çocuktü ve ona kızmam söz konusu bile değildi. Bunları onunla konuşmaya karar verdim ve etüdünün olmadığı bir gün sohbet etmek için odama davet ettim. Şimdilik henüz gelmedi. Oysaki kör olduğumu söylemeden önce yanıma gelip tanışmak için çok heyecanlıydı. O günden sonra hiç aramadı beni. Bir ara tekrar arayıp davet edeceğim. Görme engelli olduğumu söylemeden önce çizdiği resmin çok güzel olduğunu söylemişti bana. Gözlerime gözlük çizince resminin daha mı güzel olacağını düşünmüştü o an, bilemiyorum.

Ben de bazı körlerin gözlük taktığını duymuştum. Gerçekten bir aksesuar olduğu için mi yoksa körlüğünü perdelemek için mi gözlük takıyorlar, merak ediyorum. Aksesuar olarak takmak güzel

olurdu belki ama baston kullanırken etrafımı algılayamazdım muhtemelen gözlükle. Maske takmaya başladığımızda da aynı şey olmuştu bana. Herkesin kendi tercihidir ama körlüğünü gizlemek için takılması bana çok mantıklı gelmez. Gözlük taktığında gözün açılmıyor ki. Baston kullanıyorsan kör olduğun anlaşılacak. Yok, baston kullanmıyor ve biriyle gidip geliyorsan o kişi sana yardım ettiği için kör olduğun yine anlaşılacak. Aksesuar olarak gözlük takmayı sevmediğim için körlüğüm anlaşılmasın diye de takmayı tercih etmezdim.

Dışarıda yürürken çocuklar bastonumu görüp annelerine “O ne?” diye soruyorlar. Benim duymamam için çocuğuna “Kızım/oğlum susar mısınız? Aa pardon” deyip hızlıca uzaklaşıyorlar. Otobüs beklerken veya toplu taşımadayken çocukların beni görüp bastonumu ve gözlerimin neden böyle olduğunu annesine sorduklarını duyarsam, tatlı tatlı muhabbete dahil oluyorum. Anlayabilecekleri şekilde uygun bir dille anlatıyorum.

Çocuklar bizlerle karşılaştıklarında körlükle ilgili merak ettikleri ne varsa mümkün olduğunca cevaplamaktan kaçınmayalım. Tabii ebeveynlerin de çocukları bir engelliyle karşılaştığında sorularına fırsat vermeleri lazım. Çocuklarını sanki öcü görmüş gibi yanımızdan kaçırmamalılar. Çocuğunuz bastonu görünce "Anne o ne?" diye sizlere sorduğu zaman yanımıza gelip çocuğunuza anlatmamıza fırsat verin.

Otobüse bindiğim bir gün, çocuğın bir tanesi başladı ağlamaya. Anneanesi "Değnekten korktu" dedi. Orada devreye girip "Ne alakası var? Çocukların kafasına böyle şeyleri kodlamayın" dedim. Teyze beni anlamış mıdır, çok sanmıyorum. “Anladıysa ne ala” diyelim.

Tüm yaşananlara inat, yılmadan körlüğümü gizlemeden mücadeleme var gücümle devam ediyorum. Ben yine bir çocuk gördüğümde, engelli olmanın bir eksiklik değil farklılık olduğunu anlatmaya devam edeceğim.

He-Man Olasım Var

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Sayı: 107, Ocak 2023

Çocukluğumun en sevdiğim çizgi filmlerinden biriydi He-Man. Erkek Adam! Demek ki dünyanın neresi olursa olsun cinsiyetçi yaklaşım her yerde mevcut. Sonraları kadın versiyonu da çıktı. Ancak ben büyümüş müydüm ne? Ne TV'de çok sık gördüm ne de seyrettim. Bilmeyenler için biraz açıklayayım. İzleyenler de hatırlar belki. He-Man aslında adı Adam olan bir prens. Son derece kibar, naif ve ince hatta hımbıl bir delikanlı. Bir de kedisi var. Kedi dediysem kaplan ama ödle bir kaplan. Adı da Titrek. Adam, birtakım olaylar olunca "Gölgelerin gücü adına, güç bende artıııııkk" diye bağıarak He-Man'a dönüşüyor. Bu esnada kılıcını iki eliyle önünde tutup göğsüne kaldırıyor. Kendi He-Man olunca kılıcını Titrek'e uzatıyor. O uyuz kedi çok güçlü ve atik bir kaplan oluveriyor. Adı da Atılgan oluyor ondan sonra. Bu sırada fonda şimşek çakması benzeri ışık ve ses oyunları veriliyor. Birlikte kötülere karşı mücadele ediyorlar. Özellikle de nedenini tam hatırlamadığım bir sebeple genelde kötülerin temsilcisi İskeletor ve yandaşları ile savaşıyorlar. Anımsadığım kadarıyla He-Man'ın kıyafetini de betimleyeyim size. Adam'ın nasıl giyindiğini hatırlamıyorum. Ha bu arada

He-Man'ın Adam'dan farklı olarak kaslı, pazulu bir hale dönüştüğünü de belirtmeliyim. Altında sadece kırmızı slip bir külot, üzerinde de lacivert yüzücü atleti benzeri bir şey vardı. Atlet dediysem göbek kısmı açık. Göğsünün sadece ön kısmı kapatılmış ve bu kısımda He-Man yazan, dört tarafından, yani ikisi omuz üstünden ikisi de kol altından uzanan, bantlarla arkada bağlanan bir atlet denilebilir. Ayaklarında da dizlerine kadar uzanan çizmeler vardı. Aklımda kalan bir başka görsel kod ise saçları. Küt kesim, gür ve sarı saçları.

Diyeceksiniz ki "Bayram değil seyran değil He-Man ne alaka?" Bu ülkede bazen He-Man olasım geliyor. Kendimi son zamanlarda daha çaresiz hissediyorum. Amansız bir hastalığa tutulmanın çaresizliği değil bu. Yapılabilecek bir şeyler varken maddi imkansızlıklar ileri sürülerek bir şeylerin yapılamamasından bahsediyorum. SMAlı çocuklar mesela. Yakınımda bir ilçe Bergama. Oranın SMAlı bir çocuğu vardı Kaan Efe. Tanıdıkları, yakınları tek tek kapı kapı hatta insan insan yardım topladılar. Geçtiğimiz yaz ilçemde düzenlenen bir festival olan Emek Şenliklerinde yardım toplayabilmek için tek tek insanlarla uğraşmak zorunda kaldılar. Geçen

basından duydum, onun tedavisi için gereken para toplanmış. Ne diyelim? Darısı diğer çocuklarımızın başına. Neden bu insanlar birilerinin merhametine muhtaç bırakılıyorlar? Neden tek tek insanların saçma sapan sorularıyla, yargılayıcı bakışlarıyla uğraşmak zorundalar?

Yakın geçmişte kendimi başka bir açıdan SMAlı gibi hissettim ben de. Hani denir ya “Başına gelmeyince bilmez insan” diye. Gerçekten öyle galiba. Başımıza gelmeden tam olarak kavrayamıyoruz bir şeyleri. 1992 yılından beridir Dokuz Eylül Üniversitesi Hastanesi'nde Devic nedeniyle tedavi görüyorum. Yaklaşık on kere falan yatıp çıkmışlığım var. En az beş gün en çok üç ay tedavi gördüm yatarak. Tabii evde tedavim devam etti ve ben sayısız kere kontrol veya günlük ilaç alım maksatlı hastaneye gittim. Geçtiğimiz Aralık ayında bir kez daha kortizon tedavisi almak için hastaneye yattım. Bu arada MS odaları uzunca bir süredir yarı özel olarak geçiyor. İki kişilik odalar. O da içinde banyo tuvalet ki bu güzel bir uygulama olarak, kaç kişilik oda olursa olsun Dokuz Eylül Hastanesi'nde odalara özgü tuvalet ve banyolar var. MS odalarında fazla olarak küçük bir buzdolabı ile televizyon var. Refakatçilerin kaldığı koltuklar bildiğiniz kolçakları olmayan, yatırılmayan, dandirik tek kişilik bir koltuk. Oldum olası refakatçilere sunulan laf olsun torba dolsun hizmete sinir oluyorum. Sonuçta insanlar orada keyfe keder kalmıyorlar. Hasta bakıyorlar. Martta göğüste genel bir odada yattım. Oradaki koltuk yatırılabilirdi mesela. Nörolojideki bu kafayı anlamıyorum arkadaş. Ha bu odalara son yattığımda günlük 80 TL para ödedim. 80 TL de yanımdaki hasta ödüyor. Toplam oda başına günlük 160 TL para ödeniyor anlayacağımız. Dört tane MS odası var. Yani günlük yedi yüz kırk Lira para kazanıyor hastane MS hastalarından.

Neyse ne diyecektim. Klavyeye çökünce gene elim açıldı. MS konusundaki tek yetkin Prof. Hoca ben hastanede yatarken açığa alınmış. Yaklaşık bir hafta vizite gelmeyince bir aksilik olduğunu anladık. Hastalar ve refakatçiler arasındaki dedikodulardan duyduğum, hakkında şikayet olduğuydu. Ancak taburcu olduktan sonra basında çıkan haberlerden duyduğum hastane yönetimi MS hastalarının kullandığı ilaçlar çok masraflı olduğu için Hoca'dan hasta sayısını azaltmasını istemiş. Hoca da tabii ki bunu kabul etmemiş. Mesela şimdi kabul etseydi Hoca, beni gözden çıkarsaydı, ben kabullenip 23 senedir tanıdığım doktordan vaz mı geçecektim? Hangisi doğru bilmiyorum. Dilerim en kısa sürede çözülür.

Normalde ben kortizon tedavisi aldıktan sonra Hoca evde dinlenmem için en az bir ay rapor verirdi. Hoca olmayınca kimse heyet raporuna girmedi anlaşılır. Asistan doktor sadece on gün rapor verebildi. Ben tabii toparlayamadım kendimi. Üstüne izin almak durumunda kaldım. Bu en basiti. Mesela altı ayda bir kemoterapi tedavisi alıyorum. Şubatta bu tedaviyi almam gerekiyor. Şimdi merak ediyorum. Eğer Allah korusun hocam dönmezse alabilecek miyim? Veyahut Şubat gelene kadar bu ve benzeri tedavileri alması gerekenler alabiliyorlar mı acaba? Basında çıkan haberden anladığımıza göre Dokuz Eylül’de üç bin yedi yüz MS hastası hizmet alıyormuş. Hepsi de Serkan Hoca’nın hastası. Ben sadece kendimi biliyor ve anlatıyorum. Bütün hastalar benimle aynı durumda, aynı belirsizlik, ürkütücü bekleyişte. Üstelik bizlerin moralinin yüksek tutulması gerek. Herkesin kafası artık Serkan Hoca’da ve “Hoca dönmezse ne olacak?” sorusunda eminim.

Günlük tedavi odası vardı. Günlük kortizonlarımızı aldığımız ve dahası benim gibi ekstra günlük ilaç tedavileri alan hastaların faydalandığı. Orada çalışan bir sürü insan vardı. O birim kapatılmış duyduğum kadarıyla. Bu yazı yayıma hazırlanırken yine ilaç almak için hastaneye gittim. Gider gitmez dumur oldum. 1999 yılından beri gördüğüm iki hemşire var. Ben bildim bileli nöroloji servisinde hizmet veriyorlar. Hatta sanırım orada işe başladılar. İşlerini dört dörtlük bilinçle yapan ehil insanlar. Uzunca bir süredir de MS günlük ilaç alım biriminde Serkan Hoca ile çalışıyorlar. Ancak ilaç şirketi elemanı değil, Dokuz Eylül personeli hemşireler. Onları başka bölümlere göndereceklermiş. Oraya sıfır hemşireler getirilecekmiş. Oturmuş bir sistemi, sırf Serkan Hoca kurdu diye bozup işleri arapsaçına çevirmezler inşallah. Peki bu durum en çok kime koyar. Tabii ki oradan hizmet alan hastalara. Ağız dolusu sövmek istiyorsun. Susuyorsun karnın ağrıyor. Sövyorsun terbiyesiz diyorlar. Desinler, karnımın ağrımından iyidir. İçimden sövüyorum hem kime ne?

İşte tüm bu sebeplerle “Kendimi SMA’lı gibi hissediyorum” dedim ya. Gerçi onların ve ailelerinin yaşadıklarının yüzde biri bile denmez belki ama.... Elime bir kılıç alayım, "Gölgelerin gücü adına" diye avaz avaz bağırırım var. Ha bu arada, Cimer’den bir talep oluşturayım diyorum. İlgili ekranlara ulaşıyorum. “Devam” diyorum. İlerlemiyor kesinlikle. “Yıldızlı bölümleri doldurun” uyarısı çıkıyor. Bakıyorum, hepsi dolu. Hangisinde sıkıntı var belli değil. Devletin tüm kurumlarının bağlı olduğu E-Devlet’te bile böyle erişilebilirlik sorunları olursa ne

olur gerisi? Gel de He-Man olma. Gel de karşındaki herkesi İskeletor görme. Çıldırnak işten bile değil memlekette.

Pandemi döneminde hepimiz izledik. Başta İsrail olmak üzere pek çok Avrupa ülkesinde engelliler ve yaşlılar gözden çıkartılmış gruplardı. Tedavi imkanları kısıtlıysa, ekonomik koşullar zordaysa devlete daha fazla külfet sayılan insanlar, bizzat kendi ülkeleri tarafından insan olmak sıfatından çıkartılıyorlar. Evet, sözün tam karşılığı bu. İnsan değilsin. Yani şöyle bir sağlama yapılıyor. Senden elde edilen menfaat ne? Senin için yapılan masraf ne? Dengede masraf menfaati geçiyorsa katli vaciptir. Bu, bu demek.

Sözün özü: Bu derginin sayfalarında yazdığı bir yazıda “Hem Kadın Hem Körsen Keşke Ölsen” demişti Gamze Sofuoğlu. Şimdi ben de diyorum ki “Hem tedavisine devam etmek zorunda olduğun bir hastalığın varsa hem de sakatsan hem de körsen keşke geberip gitsen” diyorlar resmen.

Gebermeyecem işte! İnadına ölmeyecem lan. İnadına Dokuz Eylül'e gidecem. Çok pis gıcığım geldi.